

POZĪCIJA

Apstiprināta LSA Domes sēdē

10.11.2018.

Protokola nr. 2018/DP8

10.11.2018.

Rīgā

Nr. 2018/NP5

Par nepieciešamajām izmaiņām kārtībā, kādā tiek piešķirts, dzēsts un atmaksāts studiju un studējošo kredīts

ORGANIZĀCIJA

Latvijas Studentu apvienība (LSA) pārstāv Latvijas studējošo intereses nacionālā un starptautiskā līmenī. Saskaņā ar Augstskolu likumu apvienības biedri ir visu Latvijas augstskolu studējošo pašpārvaldes. LSA pauž demokrātiskā procedūrā formulētu, reprezentatīvu Latvijas studējošo viedokli.

SITUĀCIJA

Lai nodrošinātu augstākās izglītības (AI) pieejamību ikvienam Latvijas iedzīvotājam, ir jāpievērš lielāka uzmanība faktoriem, kas nodrošina netraucētu tās attīstību. AI pieejamību veicina studiju un studējošo kredīti, ko regulē Ministru kabineta noteikumi Nr. 220. Pašlaik studiju kredīts ir balsts studējošajiem, kuri nav ieguvuši valsts finansētās studiju vietas, iegūst izglītību augstākās izglītības iestādēs, kurās nav valsts finansētu studiju vietu, vai arī ir nepilna laika studējošie. Studējošo kredīti ir paredzēti ikdienas izdevumu segšanai studējošajiem, lai nenāktos studijas apvienot ar darbu, gadījumā, ja viņiem nav pieejami citi finansējuma avoti. Par savām studijām maksā aptuveni 58% Latvijas studējošo.¹ Par spīti 2017. gada rudenī pieņemtajiem grozījumiem Ministru kabineta noteikumos Nr.220, šobrīd pastāvošā kreditēšanas sistēma vēl joprojām nespēj pilnībā veikt savu tiešo funkciju – nodrošināt augstākās izglītības pieejamību ikvienam Latvijas iedzīvotājam.

Eurostudent 2017. gada dati norāda, ka aizvien vairāk studentu izvēlas strādāt studiju laikā, lai segtu studiju maksu un ikdienas tēriņus, kas negatīvi ietekmē studiju rezultātus (37% norāda, ka nestrādājot nevarētu atļauties studēt). 45% studējošo norāda, ka pirmkārt strādā un studē paralēli algotam darbam. Algotais darbs, tiešā veidā saistīts ar studijām izvēlēto specialitāti, ir mazāk nekā pusei respondentu.

NOSTĀJA

LSA pauž nostāju, ka, lai nodrošinātu AI pieejamību visiem studēt gribētājiem, tādējādi uzlabojot studējošo sociālos apstākļus un AI kopumā, studiju un studējošā kreditēšanas sistēmas pilnveidē būtu jāievēro šādi principi:

¹ http://www.izm.gov.lv/images/statistika/augst_izgl/AII_2017_parskats.pdf

- 1. Kredīts ir pieejams visiem interesentiem, kam šāds atbalsts nepieciešams.** Par apgrūtinājumu kredīta ieguvei studējošie uzskata nepieciešamību pēc papildus galvotāja. Galvotāji mēdz tikt atzīti par kredītnespējīgiem nepietiekamu ienākumu vai iepriekšēju kredītsaistību dēļ. Pilnībā valsts galvots kredīts nodrošinātu AI pieejamību ikvienam studentam neatkarīgi no viņa vai galvotāja sociālā stāvokļa.
- 2. Kredītņēmējs jāinformē par kredītsaistībām, uzlikto atbildību un riskiem.** Kredīta izsniedzējiem ir pienākums izglītēt potenciālos kredītaņēmējus par visiem ar kredīta ņemšanu saistītajiem aspektiem – procentlikmēm, atmaksas termiņiem, atmaksas sistēmu, pēc tam atgriežamo summu, dzēšanas iespējām, riskiem un sekām kredīta neatmaksāšanas gadījumā.
- 3. Sabiedrība ir informēta par kredītu piešķiršanas un dzēšanas procedūru.** Pašlaik esošā kredītu dzēšanas sistēma ir necaurspīdīga, nav paredzams nākamajos gados dzēšamo kredītu skaits, kā arī nav sniegts pamatojums, kā tiek noteikts dzēsto kredītu sadalījums. LSA uzskata, ka jānodrošina procesa caurspīdīgums, informējot sabiedrību par kredītu piešķiršanas un dzēšanas statistiku, vismaz četru gadu prognozes par dzēšamo kredītu skaitu un prioritārajām jomām, kurās kredīti tiks dzēsti. Aktuālajai informācijai par kredītu piešķiršanu un dzēšanu ir jābūt publicētai atbildīgo institūciju mājaslapās, kā arī izplatot to citos, sabiedrībai pieejamos veidos.
- 4. Procentu likmes apmēram vai aprēķināšanas kārtībai ir jābūt noteiktam saistošajos Ministru kabineta noteikumos.** Kredīta procentu likmei ir jābūt noteiktai saistošos normatīvajos aktos, nosakot atmaksas procentu likmes griestus visām kredītu izsniedzošajām iestādēm un nodrošinot vienlīdzīgas iespējas kredītaņēmējiem. Ja maksājamā kredīta procentu likme pārsniedz 5% gadā, tad starpība starp procentu likmēm jāsedz no valsts budžeta līdzekļiem.
- 5. Ātra, viegli pieejama un efektīva kredīta noformēšana.** Pašreizējā sistēmā no brīža, kad tiek iesniegts pieteikums kredītam, līdz tā saņemšanai pāriet vairāki mēneši, ko rada vienotas datubāzes trūkums un dažādu pušu iesaistīšanās procedūrā. LSA uzskata, ka situācija, kurā studentam jāmeklē citi finansēšanas avoti, kamēr vairākus mēnešus notiek kredīta noformēšana, nav pieņemama. Studējošie par kredītu piešķiršanas komisijas lēmumu ir jāinformē ne vēlāk kā viena mēneša laikā pēc tam, kad noslēgusies dokumentu iesniegšana kredīta saņemšanai, un finansējumam no bankas augstskolas kontā jāienāk ne vēlāk kā divas nedēļas pēc kredītu piešķiršanas komisijas lēmuma paziņošanas. Kredīta saņemšanas procedūrai iespēju robežās jātiek nodrošinātai elektroniski, izmantojot jau izstrādātas centralizētas datu bāzes, piemēram, studējošo un absolventu reģistru.
- 6. Studiju kredītam jāsedz pilnas studiju izmaksas.** Vēl joprojām kārtība, kādā tiek piešķirts kredīts, nav pielāgota visu augstskolu studiju maksu pieprasījumam. Vairākās augstākās izglītības iestādēs, piemēram, Rīgas Ekonomikas augstskolā un Rīgas Biznesa skolā, noteiktā studiju maksa ir augstāka par maksimālo pieejamā kredīta apmēru. LSA uzskata, ka maksimālajam kredīta apjomam jāspēj pilnībā segt studiju maksu visās augstākās izglītības iestādēs.
- 7. Ņemot studējošā kredītu, ir jābūt iespējai izvēlēties termiņu, uz cik ilgu laiku tiek paņemts kredīts, ja tas ir nepieciešams.** Pašlaik ņemot studējošā kredītu, līgums tiek slēgts uz visu studiju laiku, izmaksājot noteikto summu 10 mēnešus katru studiju gadu, sekmīgu studiju gadījumā. Gadījumā, ja aizdevums nepieciešams uz īsāku termiņu, lai segtu īslaicīgus izdevumus, tomēr, turpinot studijas, to nav iespējams izdarīt. Jāsniedz

iespēja īslaicīgi paņemt studējošā kredītu, saglabājot iespēju to atmaksāt 12 mēnešus pēc studiju noslēguma.

8. Atbalsts jaunajām ģimenēm. Pēc 2017. gada Eurostudent pētījuma datiem, kopš iepriekšējā pārskata perioda pirms četriem gadiem studējošo skaits, kuriem ir bērni, ir palielinājies par 8,7 procentpunktiem – no 6% uz 14,7%.² Lai uzlabotu demogrāfisko situāciju Latvijā, LSA uzskata, ka jaunajām ģimenēm, analizējot līdzšinējo dzēšanas kārtību, par katru jaundzimušo piešķiramā kredīta atlaide palielināma līdz 50% no visas atlikušās summas. Kredīta dzēšana attiecināma uz abiem vecākiem gan studiju, gan studējošā kredītam.

9. Studējošā kredītam jāspēj segt studiju un dzīvošanas izmaksas. Pašreizējais kredīta apjoms mēnesī ir līdzvērtīgs valstī noteiktajai minimālajai mēneša darba samaksai, kas sedz dzīvošanas pamatizmaksas, bet neparedz studiju un pētniecības izdevumus. LSA uzskata, ka studējošā kredīta apmēram mēnesī jāsasniedz divas valstī noteiktās minimālās mēneša darba samaksas apjomu.

2017. gada 15. sept. MK noteikumu Nr.220. grozījumi paaugstina studējošā kredīta maksimālo apmēru līdz 80% no valstī noteiktās minimālās mēneša algas apjoma. Eurostudent pētījums par studentu sociālajiem un ekonomiskajiem apstākļiem Latvijā 2017. gadā norāda, ka papildus ikdienas un dzīvošanas tēriņiem, ko segtu minimālai mēneša darba samaksai līdzvērtīgs aizdevums, studentiem ir arī papildus izdevumi studijām, kas iekļauj mācību maksas, reģistrācijas maksas, maksājumus par eksāmeņiem, materiāliem un citiem ar studijām saistītiem maksājumiem, kas kopsummā mēnesī sasniedz 137.81 Eur. Par šādu vai līdzvērtīgu summu būtu palielināms arī studējošā kredīta apjoms, lai spētu segt studentu ikmēneša studiju un dzīvošanas izdevumus.

10. Kredīta atmaksa atbilstoši ienākumiem. Pamatsummas un procentu atmaksu veic pēc pēdējo secīgo studiju programmu absolvēšanas, kad studējošā ikmēneša ienākumi ir vismaz vienas minimālās mēnešalgas apmērā. Persona atmaksā bankai noteiktu procentu no summas, kas tiek nopelnīta virs minimālās mēnešalgas.

11. Kredīts netiek piesaistīts studiju programmai. Studējošajiem, kuri vēlas studēt citā studiju programmā, neabsolvējot iesākto, jāļauj kredītu atmaksāt pēc jaunizvēlētās studiju programmas absolvēšanas. Ir jāparedz iespēja studējošajiem kredīta apmēru palielināt, lai būtu iespējas segt jaunās studiju programmas izmaksas.

Prezidents

D. Freidenfelds

² http://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/eurostudent/Eurostudent-VI-Latvijas-zinojums.pdf